

In dit nummer met het thema 'vrouwen in de kunst' kijken we ook naar de prestigieuze beurs Brussels Art Fair, kortweg **BRAFA**. Hoe zijn de vrouwen vertegenwoordigd op de BRAFA, die in januari/februari weer zal plaatsvinden in Brussel?

Tekst: Geraldine te Gussinklo

Vrouwen op de kunstbeurs

Links: Joan Reixach, 'Maria Magdalena', ca. 1455-1465. Galeria Bernat

Rechts: 'Andromeda', eerste helft 17de eeuw. Galerie Sismann

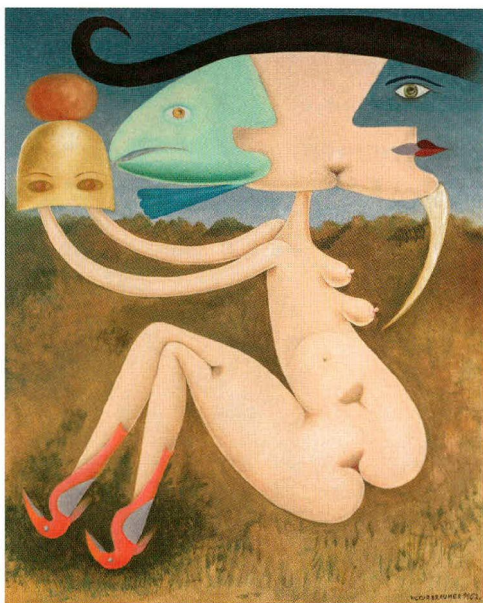
Op BRAFA 2018 zullen op de kunstwerken in ieder geval weer zeer veel vrouwen te zien zijn. De vrouw, haar lichaam, en haar schoonheid zijn door de eeuwen heen een inspiratiebron geweest voor kunstenaars. In de topstukken die al zijn aangekondigd voor de beurs van 27 januari tot en met 4 februari 2018, zien we dit duidelijk terug.

'Lijdend voorwerp'

Uit de middeleeuwse periode komt de Maria Magdalena (ca. 1455-1465) van de Spaanse kunstenaar Joan Reixach. Maria Magdalena wordt wel omschreven als 'de femme fatale van het christendom'. Zij was populair onder zowel

christelijke mannen als vrouwen. Reixach toont haar als boetvaardige ascete, op blote voeten in een ruig landschap. Wel heeft ze het uiterlijk van een jonge mooie vrouw, en is ze gekleed in een luxueuze mantel. Dat men in Duitsland in de zeventiende eeuw eveneens een voorkeur had voor het afbeelden van mooie vrouwen, is op BRAFA te zien bij Galerie Sismann: uit Solnhofense kalksteen heeft een beeldhouwer (wellicht uit de kring rondom Leonhard Kern) de mythologische Ethiopische prinses Andromeda gehakt. Nadat haar moeder Cassiopeia had opgeschept over haar dochters schoonheid, zond Poseidon een zeemonster op Ethiopië af. Andromeda werd naakt aan een rots gebonden om als offer

voor het monster te dienen. De held Perseus redde haar net op tijd. De renaissance in Duitsland werd gekenmerkt door een voorliefde voor het vrouwelijk naakt in lome, zwoele houdingen; wat dat betreft is dit een typisch werk. We maken een sprong in de tijd en bekijken het surrealistische werk 'Morning' van de Roemeense kunstenaar Victor Brauner uit 1962, aangeboden door Stern Pissarro Gallery. Hoewel in dit werk duidelijk een of meerdere naakte vrouwen zijn afgebeeld, is bij de surrealisten niet altijd duidelijk welke betekenis hun werk heeft. Van Brauner is echter bekend dat hij in zijn latere werk symbolische elementen uit tarotkaarten en Egyptische hiërogliefen gebruikte. Zo zien we in dit werk een

Links: Victor Brauner, 'Morning', 1962. Stern Pissarro Gallery

Rechts: Alex Katz 'Nude', 2011. Patrick de Brock Gallery

golvende zwarte lijn die doet denken aan het Oog van Horus, dat de vijf zintuigen symboliseert. Dit, samen met het naakt, impliceert erotiek. De vis staat in de tarot voor intuïtie en creatieve inspiratie. Heeft Brauner hier 'de vrouw als inspiratie voor de kunstenaar' symbolisch verbeeld?

Ook in de hedendaagse kunst zien we de (naakte) vrouw: 'Nude' van Alex Katz is uit 2011, en hoewel we het model slechts op haar rug zien – en geen van de lichaamsdelen die bij een naakt gewoonlijk zichtbaar zijn worden getoond – is ze onmiskenbaar ontkleed.

Uit bovenstaande kunnen we opmaken dat de vrouw veelvuldig voorkomt op de kunstwerken die op BRAFA te zien zijn. Wel is zij meestal 'lijdend voorwerp'; ze toont

haar schoonheid en eventueel haar sensualiteit, maar energiek en ondernemend is ze niet. Behalve Maria Magdalena zijn de genoemde afgebeelde vrouwen naakt: kunstenaars wisten dan ook feilloos de onderwerpen uit te kiezen waarin de naaktheid van de vrouw 'functioneel' is.

De makers

Maar er zijn ook kunstwerken dóór vrouwen op de beurs te vinden, en niet de minsten. Zo toont de gerenommeerde galerie Boulakia 'Jardin suspendu' (1955), een abstract van Maria Helena Vieira da Silva (1908-1992). Zij was internationaal befaamd om haar complexe composities, geïnspireerd op het werk van Paul Cézanne. Van Sonia Delaunay is 'Colour Rhythms n° 1444' te zien

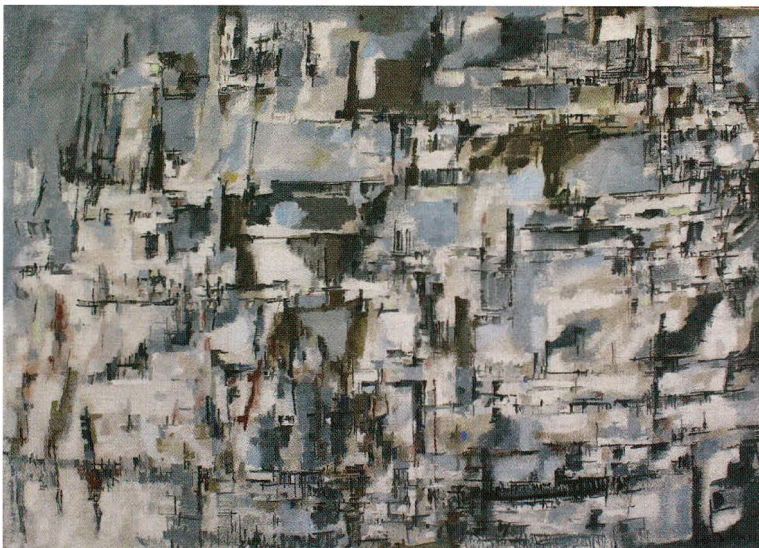
bij Galerie de la Présidence: een dynamisch abstract dat past in het simultanisme, Delaunays kleuren-theorie.

Galerie De la Beraudière toont werk van een jonge kunstenaar op BRAFA: Marlène Mocquet is 38, maar heeft al belangrijke exposities over de hele wereld gehad. In het overgrote deel van haar werk overheerst de materie, of het nu gaat om verf op doek of om sculpturen van porselein met hars of aarde. Met een overdaad aan materialen en kleur verbeeldt ze uit haar rijke fantasie ontsproten figuren, waardoor een surrealistische wereld ontluikt waarin plezier en angst nauw met elkaar verbonden zijn.

Dit zijn drie voorbeelden van topstukken van de hand van vrouwen, maar op BRAFA zijn er zeer meer te vinden. Wel gaat het dan voornamelijk om kunst uit de twintigste eeuw; het is nog niet lang dat de vrouw wordt toegestaan om actief onderdeel van de kunstwereld te zijn.

Eregast

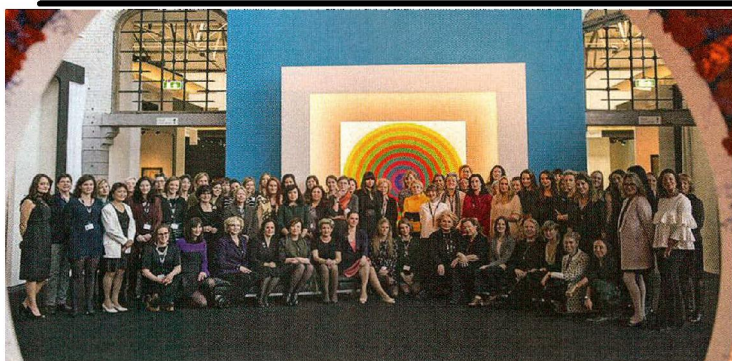
Opvallend nieuws over BRAFA 2018 kwam in november. Een van de meest toonaangevende namen uit de hedendaagse kunst zal als eregast worden verwelkomd: Christo. Deze emblematische figuur van het nieuwe realisme werkte zij aan zij met zijn vrouw Jeanne-Claude. Het onafscheidelijke duo verwierf faam met de verpakking van historische monumenten en installaties in de open lucht op grote

Links: Maria Helena Vieira da Silva, 'Jardin suspendu', 1955. Galerie Boulakia

Rechts: Sonia Delaunay, 'Colour Rhythms n° 1444', 1966. Galerie de la Présidence

schal. Op BRAFA 2018 zal een historisch werk uit de jaren 60 te zien zijn. Jeanne Claude overleed in 2009, maar zonder haar zouden monumentale kunstwerken als de 'gates' in Central Park in New York en de ingepakte Rijksdag in Berlijn ondenkbaar zijn geweest. Zij personifieert een andere manier waarop vrouwen aan kunst kunnen bijdragen: de 'vrouw achter de man' die de organisatie en praktische zaken voor haar rekening neemt, waardoor ze de kunst van haar man mogelijk maakt.

Een mannenbastion?

En hoe zit het met het aandeel van vrouwen in de exposanten op de beurs? Begin dit jaar stond er een kritisch artikel over de BRAFA in Belgisch dagblad *De Standaard*: een advertentie van BRAFA, met de titel 'Men at work', waarop alleen maar mannelijke exposanten te zien waren, zou het signaal geven dat de handel in kunst en antiek "een exclusief mannenclubje" is. Antiquair Mia Roggeman zegt in het stuk: "De foto bevestigt alleen maar het idee dat het een mannenbastion is. Terwijl vrouwen het nu al zo moeilijk hebben om aanvaard te worden als kunsthandelaar." Desgevraagd geeft Isa Deslypere van galerie Meessen De Clercq echter een ander beeld van de kunst-

handel. "Ik zou de kunsthandel niet als een mannenwereld omschrijven. Heel veel vrouwen werken voor galerieën, en ik ken meerdere jongere galeristes in de hedendaagse kunst. Er is een kentering gaande in de manvrouwverhouding bij eigenaars van galerieën. Maar ook in het verleden zijn belangrijke vrouwelijke galeristen te vinden: denk aan Iris Clerc, die in de jaren 50 een belangrijke rol speelde in de carrière van meerdere kunstenaars." Maar is het niet zo dat nog steeds het overgrote deel van de galeries in handen is van mannen? Ook Meessen De Clercq heeft twee mannelijke eigenaars. "Dat klopt, de topfuncties zijn absoluut niet fifty-fifty verdeeld; maar is dat niet algemeen geldig in alle gebieden van de samenleving?" Daar legt zij misschien de vinger op de zere plek: niet alleen in de wereld van de kunst, maar ook in het bedrijfsleven, in de politiek enzovoort zijn vrouwen in hoge functies nog steeds relatief uitzonderlijk. In dat opzicht is BRAFA een positieve uitschieter: een vrouw, Beatrix Bourdon, is managing director. Ze werkt al jaren voor BRAFA en wist zichzelf met haar bijzondere ideeën en doortastende manier van aanpak op te werken tot deze topfunctie. En hoe zit het dan met de 'Men at work'-advertentie? "Het is werkelijk puur toeval dat alleen maar mannelijke handelaren te zien zijn", zegt Bruno Nélis, hoofd communicatie bij BRAFA. "Mijn oorspronkelijke idee was om een familieportret te maken, en daarvoor had ik een uitnodiging gestuurd naar alle exposanten van Vlaanderen. Maar niemand van de vrouwen heeft onze oproep beantwoord." Als reactie op de kritiek van *De Standaard* plaatste BRAFA een prachtige foto op de sociale media: alle vrouwen die mee-

werkten aan BRAFA 2017 werden vereeuwigd onder de kop 'Ladies at work'. De tientallen vrouwen op de foto maken wel duidelijk: zonder de inbreng van vrouwen zou kunstbeurs BRAFA niet kunnen bestaan.

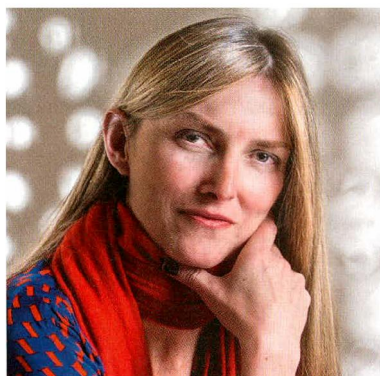
BRAFA
27 januari t/m 4 februari 2018
Tour & Taxis, Havenlaan 86 C
1000 Brussel, België
Meer informatie: www.brafa.art

BRAFA
A R T F A I R

Links: Alle vrouwen die meewerkten aan BRAFA 2017. Gepost op sociale media n.a.v. het artikel in *De Standaard*, onder de titel 'Women at work'. Foto: E. De Crooy

Rechts: Christo's 'Gates' in Central Park, New York, 2005.

Marlène Mocquet, *Graviter*, 2016. Galerie de la Béraudière

Beatrix Bourdon